

POSUDEK OPONENTA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Jméno diplomanta: **Veronika Kovářová**
Téma: **Limity svobody projevu ve světle judikatury Evropského soudu pro lidská práva**
Rozsah práce: **88 stran**
Datum odevzdání: **30. 4. 2015**

Diplomatka si zvolila téma diplomové práce Limity svobody projevu ve světle judikatury Evropského soudu pro lidská práva (dále také „Soud“). S ohledem na to, že v databázi HUDOC ke dnešnímu dni nalezneme více než dva tisíce rozsudků a rozhodnutí Soudu, které se týkají článku 10 Evropské úmluvy o lidských právech (dále také „Úmluva“) s názvem Právo na svobodu projevu, je zřejmé, že se jedná o rozsáhlé téma.

K otázce svobody projevu a jejích limitů v teorii práva a v doktríně mezinárodního práva najdeme mnohé vědecké statě a monografie. Kupříkladu o mezích svobody projevu, počítaje v to i rozsudky Soudu, pojednávají knihy Michala Bartoně.¹ Přímo aplikaci článku 10, včetně limitů použití, je věnována kniha od Monicy Macovei *Freedom of expression*.² V každém komentáři k Úmluvě například od Grabenwartera,³ Čapka,⁴ Harrise,⁵ Kmece,⁶ Reid⁷ a Leache⁸ najdeme kapitolu, věnovanou právu na svobodu projevu a přípustným omezením tohoto práva. S ohledem na toto, je pochopitelné, že před diplomatkou povstal těžký úkol zpracování tak velkého počtu zdrojů.

Diplomová práce se člení na úvod, pět kapitol a závěr. V úvodu seznamuje diplomantka čtenáře s cílem práce, základní strukturou práce a s literaturou, kterou diplomantka považuje pro práci za nejzásadnější. Uvození práce je přehledné a napomáhá orientaci v práci.

První kapitola práce pojednává o mezích svobodného projevu v souvislosti s ochranou národní bezpečnosti, územní celistvosti a veřejné bezpečnosti. Na případech vybrané judikatury Soudu autorka popisuje některé závěry Soudu ohledně mantinelů svobodného projevu v souladu s výše uvedenými zájmy členských států Rady Evropy. Píše zejména, že hranice přípustnosti projevu zaleží na tom, nakolik informace přispívá k otázkám veřejného zájmu (s. 16). Závěry Soudu diplomantka komentuje vlastní úvahou o jejich správnosti nebo nesprávnosti.

Druhá kapitola věnuje pozornost ochraně veřejného pořádku a předcházení zločinnosti jako právem chráněným zájmům a jejich vzájemnému působení při důrazu na zachování svobody

¹ BARTOŇ, M. Svoboda projevu a její meze. Praha: Linde, 2002 a BARTOŇ, M. Svoboda projevu: principy, garance, meze. Praha: Leges, 2010.

² MACOVEI, M. *Freedom of expression: A guide to the implementation of Article 10 of the European Convention on Human Rights*. Human rights handbooks, No. 2. - 2nd edition, January 2004; Printed in Germany: Council of Europe, 2004.

³ GRABENWARTER, Christoph. *European Convention on Human Rights: Commentary*. C.H. Beck –Hart – Nomos. Helbing Lichtenhahn Verlag, 2014.

⁴ ČAPEK, J. *Evropská úmluva o ochraně lidských práv*. I. část, Úmluva. Prague: Linde, 2010.

⁵ HARRIS, D.J., O'BOYLE, M., BATES, E.P., BUCKLEY, C.M. *Law of the European Convention on Human Rights*. 2nd ed., Oxford; New York: Oxford University Press, 2009.

⁶ KMEC, J., KOSAŘ, D., KRATOCHVÍL, J., BOBEK, M. *Evropská úmluva o lidských právech*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012.

⁷ REID, K. *A practitioner's guide to the European Convention on Human Rights*. 4th ed. London: Thomson/Sweet & Maxwell, 2012.

⁸ LEACH, P. *Taking a Case to the European Court of Human Rights*. Oxford: OUP Oxford, 2011.

projevu. Přitom diplomantka klade důraz na ochranu pořádku, zejména při zajišťování klidného průběhu společenských událostí, a předcházení zločinností v situaci, kdy dochází k podněcování nenávisti a podpoře terorismu. Autorka uzavírá kapitolu konstatováním, že je žádoucí brát v potaz regionální poměry (s. 44).

Třetí kapitola je věnována střetu práva na svobodu projevu se zájmem na ochranu zdraví nebo morálky. Diplomantka analyzuje judikaturu Soudu k ochraně zdraví s ohledem na propagaci tabákových výrobků a inzerci lékařské praxe. Mimoto hodnotí rozsudky Soudu, týkající se ochrany morálky v případě obscénních publikací a obrazů.

Čtvrtá kapitola se zabývá ochranou práv jiných a zabráněním úniku důvěrných informací jako limitační klauzuli svobodného projevu. Zvláštní pozornost je zde věnována ochraně soukromí, osobnosti, pověsti a cti. Autorka si klade otázku: Jaká informace může být považována za důvěrnou? Zaobírá se povinností mlčenlivosti při výkonu státní služby a otázkou odpovědnosti za zveřejnění úředního tajemství osobou, která neměla povinnost toto tajemství zachovat (s. 72).

Poslední pátá kapitola je zaměřena na limitační klauzuli chránící zachování autority a nestrannosti soudní moci. Diplomantka zdůrazňuje, že Soud nerozlišuje jednotlivá naplnění kritérií zachování autority a nestrannosti soudů, a proto rozebírá judikaturu Soudu k těmto dvěma prvkům jako celek (s. 81). Uvádí příklady spojené s kritikou a ovlivňováním soudní moci.

V závěru práce autorka poskytuje svoje hlavní úvahy ke každé kapitole práce. Tvrdí, že v zájmu ochrany národní bezpečnosti, územní celistvosti a veřejné bezpečnosti Soud ponechává vnitrostátním orgánům široký prostor pro uvážení. V případě ochrany pořádku a předcházení zločinnosti má Soud naopak tendenci prostor pro uvážení omezovat. Pokud jde o judikaturu Soudu k ochraně zdraví a morálky, diplomantka konstatuje, že je rozhodovací praxe v tomto ohledu skromná. Avšak lze uzavřít, že ochrana zdraví převažuje nad svobodou projevu. K problémům čtvrté kapitoly uvádí, že důvody omezení svobody projevu se často překrývají. Dále je v práci dovozeno, že ve vztahu k zachování autority a nestrannosti soudní moci působí Soud v roli sjednocovatele. Nakonec autorka uzavírá, že svoboda projevu je nadčasovým tématem. S tímto posledním závěrem diplomantky plně souhlasím.

Především bych chtěla poznamenat, že velmi kladně hodnotím snahu autorky o formulaci vlastních názorů a o polemiku se závěry Soudu. Ocenění zaslouží i to, že autorka mluví například o současném dění na Ukrajině (s. 15) a zamýšlí se nad situací Davida Ratha s přihlédnutím k judikatuře Soudu (s. 26). Provedené srovnání obdobných případů s odlišnými závěry Soudu přispívají ke kvalitě diplomové práce. Vlastní názor autorky bohužel často není podpořen odkazem na příslušnou praxi soudů, právní normy nebo na jiné prameny právní vědy. Na s. 10 se autorka omezuje pouze na to, že konstatuje svůj souhlas se závěry Soudu bez toho, aby svoji volbu vysvětlila.

Třídění textu práce do pěti kapitol je celkově vyhovující. Pokud jde o jednotlivé názvy kapitol a podkapitol diplomové práce, uvedené dělení považuji za ne zcela šťastné. V závěru sama autorka zmiňuje, že důvody omezení svobody projevu se často překrývají. Tak například, případ *Hadjianastassiou proti Řecku* (s. 14) autorka zařadila do podkapitoly 1.1. Národní bezpečnost, ale jde v něm o únik důvěrných informací, což by mohlo být také předmětem rozboru podkapitoly 4.2. Zabránění úniku důvěrných informací. Ve svém rozsudku ve věci *Worm proti Rakousku* Soud

posuzoval existenci chráněného cíle, zájmu na zachování autority a nestrannosti soudní moci (s. 25), což logicky by mělo být součástí páté kapitoly s totožným názvem. Autorka ho zařadila do podkapitoly 1.3. Veřejná bezpečnost, kam případ teoreticky může také patřit. Avšak i zde je zjevné, že důvody omezení práva se překrývají. Totéž platí pro rozsudek ve věci *Markt Intern Verlag GmbH proti Německu* (s. 30), *Pentikainen proti Finsku* (s. 33), *Ozturk proti Turecku* (s. 37), *Otto Preminger Institut proti Rakousku* (s. 66) a mnoho dalších. Ve své rozhodovací praxi Soud velmi často zkoumá několik limitačních klauzulí zároveň, a proto bývá velmi obtížně určit, z jakého konkrétního důvodu bylo rozhodnuto ve prospěch nebo neprospěch stěžovatele. Členění kapitol dle jednotlivých limitačních klauzulí proto není vhodné. Mímoto autorka nevysvětluje, proč například spojuje do jedné kapitoly ochranu práv jiných a zabránění úniku důvěrných informací. Poslední omezení by šlo zařadit i do první kapitoly. Nemohu souhlasit s tvrzením autorky, že se zabývá „jednotlivými dílčími aspekty kritérií ospravedlňujících limitaci svobody projevu tak, jak je vytyčuje Soud“ (s. 2), protože Soud tyto omezení přesně nerozlišuje a hodnotí velmi často jako celek. V páté kapitole diplomatka sama na toto upozorňuje (s. 81).

K celkové přehlednosti práce by napomohlo, kdyby diplomantka doplnila každou kapitolu o závěr, který by shrnoval teze dané kapitoly. Pro lepší orientaci v práci by bylo také vhodné rozšířit číslování podkapitol o jednu úroveň s tomu odpovídajícím rozšířením obsahu. Na několika místech je patrné, že podkapitola obsahuje jenom jeden rozsudek Soudu a na základě pouze tohoto jednoho judikátu, autorka hodnotí postoj Soudu ke konkrétní otázce (stránky 25, 55, 57, 78, 81 a 83). Celá pátá kapitola je založena na analýze pouze tří rozsudků, přestože bylo s odkazem na toto omezení rozhodováno ve více případech.⁹ Autorka tvrdí v třetí kapitole, že judikatura Soudu k omezení svobody projevu z důvodu ochrany zdraví je „dosti vzácná“ (s. 46) a přitom rozebírá tři případy pouze v této podkapitole, tedy počet judikátů v této podkapitole je stejný jako v celé páté kapitole.

V úvodu se diplomantka zmiňuje, že v práci zvolené případy vybírala s ohledem na novum v přístupu Soudu k řešení sporné záležitosti, přičemž nevysvětluje, v čem toto „novum“ spatřuje. Nový přístup v řešení otázky sporu zpravidla přináší judikatura Velkého senátu Soudu. Mezi tyto případy lze zařadit za poslední období rozsudky ve věci *Animal Defenders International*,¹⁰ *Mouvement raëlien suisse v. Switzerland*,¹¹ *Centro Europa 7 S.r.l. and Di Stefano v. Italy*¹² a další.¹³ Velmi diskutovaným v poslední době je také případ *Delfi AS proti Estonsku*,¹⁴ kde se čeká na rozsudek Velkého senátu. Žádný z výše uvedených novinky přinášejících rozsudků autorka nerozebírá. Ze seznamu judikátů Soudu použitých autorkou není patrné, jakým způsobem se pro ně rozhodla.

Pozitivně hodnotím to, že autorka se v práci věnuje rozboru více než dvaceti rozsudků a rozhodnutí Soudu. Pokud se jedná o autorkou citovanou judikaturu, tak zde nutno uvést, že autorka v citované judikatuře nevždy vymezuje nezbytné okolnosti případu. Např. na straně 11 nahoře píše, že Soud shledal, že státem užití prostředky omezení nebyly přiměřené cíli, ale tyto prostředky přitom nejsou ani stručně vyjmenovány. U rozsudku *Norwood* (s. 11) chybí závěr Soudu. Není jasné, jaký je vlastní názor autorky na straně 12.

⁹ Viz například *July and SARL Libération v. France*, no. 20893/03, ECHR 2008 (extracts).

¹⁰ *Animal Defenders International v. the United Kingdom* [GC], no. 48876/08, ECHR 2013 (extracts).

¹¹ *Mouvement raëlien suisse v. Switzerland* [GC], no. 16354/06, ECHR 2012 (extracts).

¹² *Centro Europa 7 S.r.l. and Di Stefano v. Italy* [GC], no. 38433/09, ECHR 2012.

¹³ *Axel Springer AG v. Germany* [GC], no. 39954/08, 7 February 2012 a *Palomo Sánchez and Others v. Spain* [GC], nos. 28955/06, 28957/06, 28959/06 and 28964/06, ECHR 2011.

¹⁴ *Delfi AS v. Estonia*, no. 64569/09, 10 October 2013.

Celkově je práce napsaná pěkným právnickým jazykem, avšak jazyková i stylistická úroveň práce by mohla být lepší. Někdy diplomatka užívá nadbytečná slovní spojení (např. „čili tedy“ na s. 10 nahoře). Autorka se často zbytečně zaplétá do příliš dlouhých větných konstrukcí, kdy vlastní myšlenka ztrácí smysl (závěr na s. 12). Není například jasné, co autorka chce naznačit následující větou v závěru své práce: „Osoby, které byly na svých právech poníženy, se mohou dožadovat prostřednictvím individuálních stížností ke Komisi zjednání nápravy vnitrostátními orgány, protože signatářské státy Úmluvy se po delegaci rozhodování ve sporných záležitostech plynoucích z Úmluvy zavázaly respektovat rozhodnutí Soudu“ (s. 86).

Pokud jde o grafickou stránku, zde jsou tučně zdůrazněny rozsudky a rozhodnutí Soudu, kurzivou teoretické práce, což dělá práci přehlednou. Na některých místech jsou posuny v odstavcích (stránky 11, 12 a 21) a na stranách 28 a 51 stránka končí názvem sekce bez dalšího textu. Seznam zkratk na s. 89 začíná uprostřed stránky, a strana 95 je úplně prázdná. Pravděpodobně diplomatka odevzdávala práci ve spěchu. O tomto napovídá také nekvalitní překlad do angličtiny abstraktu diplomové práce na stranách 98 a 99.

Práce obsahuje poměrně rozsáhlý seznam literatury a třístránkový výčet judikatury. Jsou zde také tituly zahraničních vědců. Toto si určitě zaslouží pochvalu. Překvapuje však, že s většinou teoretických zdrojů autorka vůbec nepracuje v samotném textu práce. Na téměř devadesáti stránkách práce, autorka pracuje s literaturou pouze na stranách 1-3, 27, 55 a 77, přičemž velmi často neuvádí přesnou stránku v knize, na které by šlo spatřit potvrzení názoru autorky. Na straně 77 například vyjmenovává v poznámce pod čarou několik titulů obecného rázu a hovoří o tom, že posloužily pro autorku jako „vodítko“. Slovo „vodítko“ bez přesného odkazu na stránku citovaného zdroje používá i v některých dalších poznámkách pod čarou. Působí to dojmem, že autorka práci dokončila, podívala se na svůj seznam literatury a řekla si, že je krátký a rozhodla se v rychlosti ho doplnit o několik knih bez toho, aby je vskutku otevřela. K seznamu literatury na konci práce nutno také uvést, že standardem dnes bývá rozdělení zdrojů na knižní publikace, články, právní předpisy, internetové zdroje a judikaturu. Autorka dělí použité zdroje pouze na judikaturu a jiné zdroje, což není úplně postačující. Mimoto u elektronických zdrojů uvádí pouze elektronickou adresu bez vysvětlení, o jaký zdroj jde.

Pokud jde o seznam zkratk, diplomatka rozhodně zaslouží pochvalu za jeho vytvoření. Není však úplně jasné, co autorka označuje pojmem „Komise“. V seznamu zkratk je dáno vysvětlení „Evropská komise“, tedy výkonný orgán EU. Tomuto výkladu napomáhá to, že dalším na seznamu zkratk je „EU“. Nicméně, v závěru práce autorka píše, že „Osoby, které byly na svých právech poníženy, se mohou dožadovat prostřednictvím individuálních stížností ke Komisi zjednání nápravy...“ (s. 86). Ochrany lidských práv se osoby mohly domáhat spíše u Evropské komise pro lidská práva Rady Evropy. Procedura individuálních stížností k této komisi pro lidská práva však už není činná od roku 1998. Autorka používá slovo „Komise“ také u seznamu judikatury na straně 92. Z tohoto seznamu je patrné, že jde o Evropskou komisi pro lidská práva.

Nehledě na zmíněné nedostatky lze uzavřít, že autorce se podařilo dosáhnout cíle, uvedeného v úvodu práce „přiblížení limitujících kautel svobodného projevu s ohledem na úvahové postupy Soudu...“ (s. 3).

Na ústní obhajobě diplomové práce se navrhuji zabývat následujícími oblastmi:

• Na straně 11 autorka píše, že „Soud posuzoval porušení článku 10 společně s ohledem na aplikaci článku 17, který stanoví zákaz zneužití práva“. Toto tvrzení nijak dále nekomentuje. Ve věci *Lehideux a Isorni proti Francii* (s. 42), Soud od začátku také posuzoval věc ve světle článku 17 Úmluvy s ohledem na podání vlády. Autorka tento aspekt v práci nezmiňuje. Jakým způsobem, dle názoru autorky, lze omezit právo na svobodu projevu s využitím článku 17 Úmluvy a zda lze ustanovení tohoto článku považovat za limitování svobody projevu?

• S poukázáním na judikaturu v USA bez zmínění konkrétního soudního rozhodnutí diplomatka tvrdí, že „...v některých státech svoboda projevu bývá absolutní...“ (s. 1). V určitých otázkách však lze konstatovat, že Soud poskytuje větší ochranu svobodě projevu než Nejvyšší soud Spojených států amerických. Viz například přístup k ochraně zpravodajských zdrojů ve věci *Goodwin proti Spojenému království*¹⁵ a ve věci *Branzburg v. Hayes*.¹⁶ Při obhajobě diplomové práce prosím o uvedení judikatury soudů Spojených států amerických, ze které autorka pro své závěry v této části práce čerpala.

• V komentáři k Úmluvě od Jiřího Kmece a kol. se uvádí pětistupňový test při posuzování stížností namítajících porušení článku 10 Úmluvy.¹⁷ Obdobný test najdeme také u Monicy Macovei¹⁸ a Davida Korfa.¹⁹ Autorka diplomové práce zakládá hodnocení judikatury Soudu na trojčlenném testu legality-legitimity-nezbytnosti (s. 5). Z jakého zdroje vychází při určování trojčlenného testu? V čem jsou plusy a minusy tohoto testu ve srovnání s pětistupňovým testem?

S ohledem na výše uvedené doporučuji diplomovou práci k obhajobě. I přes vytčené nedostatky se podle mého názoru jedná o hezkou práci, která odůvodňuje hodnocení klasifikačním stupněm velmi dobře.

V Praze dne 1. 6. 2015

JUDr. Bc. Alla Tymofeyeva Ph.D.

oponentka diplomové práce

¹⁵ *Goodwin v. the United Kingdom*, 27 March 1996, *Reports of Judgments and Decisions* 1996-II.

¹⁶ *Branzburg v. Hayes*, 408 U.S. 665 (1972).

¹⁷ KMEC, J., KOSAŘ, D., KRATOCHVÍL, J., BOBEK, M. *Evropská úmluva o lidských právech*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 998.

¹⁸ MACOVEI, M. *Freedom of expression: A guide to the implementation of Article 10 of the European Convention on Human Rights*. Human rights handbooks, No. 2. - 2nd edition, January 2004; Printed in Germany: Council of Europe, 2004.

¹⁹ KORFF, D. The Standard Approach under Articles 8 – 11 ECHR and Article 2 ECHR. URL: http://ec.europa.eu/justice/news/events/conference_dp_2009/presentations_speeches/KORFF_Douwe_a.pdf.